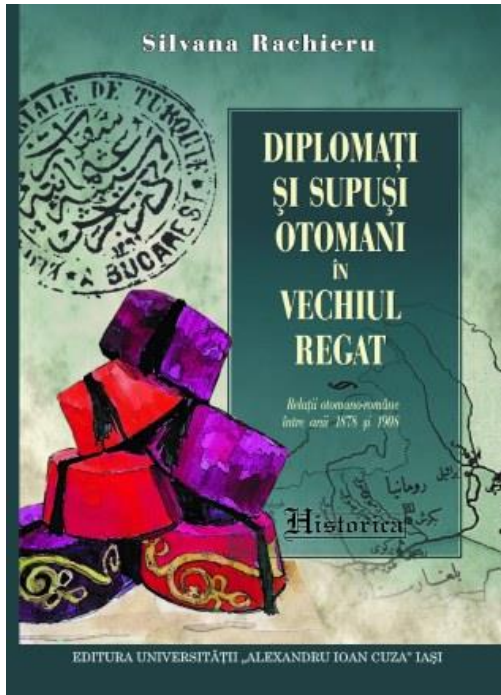

Silvana Rachieru, *Diplomați și supuși otomani în Vechiul Regat: relații otomano-române între anii 1878 și 1908* [Romanya'nın Eski Kraliyet Döneminde Osmanlı Diplomatları ve Osmanlı Topluluğu: 1878-1908 Yılları Arasında Osmanlı-Rumen İlişkileri], Editura Universității "Al. I. Cuza", Iași 2018, 291 sayfa, ISBN: 978-606-714-425-3.

Alexandru-George CERCHEZEANU*

Osmanlı Devleti, 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndaki yenilgisine rağmen Güney Doğu Avrupa'nın en yetkili devleti olmaya devam etmiştir. Dolayısıyla bu coğrafyada yeni kurulan milli devletlere yönelik İstanbul'un izlemiş olduğu politikalar önem arz etmektedir. Paralel bir şekilde, diplomatik alandaki eski vasal prenslikler ve vilayetlerin, Osmanlı Devleti ile aynı seviyede muamele görmeleri mümkün olmuştur. Ardından imparatorluğun devlet çıkarımı (*raison d'État*) muhafaza edebilmesi

* Bilim Uzmanı, Bükreş/Romanya, ORCID: [orcid.org/ 0000-0002-8251-0631](https://orcid.org/0000-0002-8251-0631), E-mektup: alexandru.cerchezeanu@gmail.com

ve Osmanlı tebaasını koruyabilmesi için Balkanlar'da çok sayıda yeni konsolosluklar açılmıştır. Aynı zamanda 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra Osmanlı diplomasisi Avrupa sistemine dâhil olmuştur. Bu süreç, II. Abdülhamid dönemindeki Hariciye Nezâreti'nin daha önce görülmemiş yüksek profesyonellik düzeyine ulaşması ile sonuçlanmıştır. Bu çalışma, 38 yılı kapsayan Osmanlı dış temsilciliği arşivindeki yazışmaları, Rumen Dışişleri Bakanlığı'nın arşivini ve *Archives Diplomatiques de Nantes*'in belgelerini etüd etmektedir.

Silvana Rachieru, Osmanlı Dünyası'nın önde gelen çağdaş Rumen uzmanlarından birisidir. 1997 yılında Bükreş Üniversitesi Tarih Bölümü'nden mezun olmuştur. 1998 yılında Orta Avrupa Üniversitesi'nde, *From Religious Minorities to National Minorities: The Millet System in the 19th Century Ottoman Empire* başlıklı tez ile yüksek lisansını, 2010 yılında da Bükreş Üniversitesi'nde yaptığı *Relații româno-otomane: 1878-1908* (Osmanlı-Rumen İlişkileri: 1878-1908) başlıklı tez ile doktorasını tamamlamıştır. 2013 yılından beri aynı üniversitede öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Yazar, Osmanlı Devleti-Romanya diplomatik ilişkileri, Romanya'nın modernleşmesi üzerine Osmanlı bakış açısı ve cinsiyet araştırmaları üzerine otuzdan fazla çalışmaya sahiptir. İstanbul'daki Dimitrie Cantemir Romen Kültür Merkezi'nin 2011-2015 yıllar arasında müdürlüğünü yapmasının yanında kültürel diplomasi alanında da uzun süre faaliyet göstermiştir.

Giriş (ss. 9-28) kısmında kaynakçalardan, metodolojiden ve Bernard Lewis, Şerif Mardin, Roderic Davison, Niyazi Berkes, İlber Ortaylı, Donald Quataert, Selçuk Akşin Somel, Oliver Bouquet gibi Osmanlı Devleti'nin son dönemini çalışan önemli yazarların görüşlerinden bahsedilmektedir. Yazar, batılı klasik okullara, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk tarihçilerinin yorumlamalarına, 1960 ve 1980'lerin yön değiştiren sosyo-ekonomi konulu çalışmalara temas etmektedir. Bu kısmın sonunda da son yıllarında Osmanlı toplumunun temel çevrelerini ve periferik bölgelerini inceleyen eserler tanıtılmaktadır.

Modernizarea sistemului diplomatic otoman și influența sa asupra relațiilor otomano-române după 1878 [Osmanlı İmparatorluğu'nun Diplomatik Yapısının Modernleşmesi ve 1878 Sonrası Rumen İlişkilerine Etkisi] (ss. 29-58) başlıklı birinci bölümde, III. Selim dönemindeki modernleşmeye yönelik ilk inisiyatifleri ve bu inisiyatiflerin gerçekleştirilememesinin nedenleri analiz edilmektedir. Devletin askerî çöküşünü diplomasi aracılığıyla karşılamak isteyen Babiâli, İslam dünyasındaki Avrupa sistemine katılan ilk devlettir. Rachieru, Tercüme Odası'nın ve Hariciye Nezâreti'nin yapısını ve fonksiyonlarını inceleyerek Osmanlı bürokrasinin herhangi bir geçmişi veya tecrübesi olmamasına rağmen yüksek bir uyarılma kapasitesi gösterdiğini vurgulamaktadır. Özellikle 1875 yılından sonra nazırlığın yüksek makamlarının başında eğitilmiş ve Fransızca konuşan kişiler bulunmaktadır. Genellikle dönem itibarıyla tecrübeye sahip olmayan diplomatlar yüksek rütbeli büyükelçiliklerin yerine çeşitli Balkan ülkelerinde görevlendirilmektedir.

Reprezentanță diplomatică otomană în România [Romanya'da Osmanlı Diplomatik Temsili] (ss. 59-107) isimli ikinci bölümde, Osmanlı Devleti ile Rumen ilişkilerinin, iki devletin modernleşme sürecine borçlu olduğu iddia edilmektedir. Romanya'da görevde bulunan Osmanlı diplomatları, Babiâli'nin genel modeline uyan bir tip olan, yabancı dilleri bilen, eğitilmiş ve seçkin bir aileden meydana gelmektedir. Bunun dışında Bükreş'teki hükümet, Osmanlı Devleti tarafından gönderilecek büyükelçilerin Müslüman olmalarını talep etmektedir. Böylelikle büyükelçilerin Rumen makamları ile Dobruca'daki Rumen vatandaşlığını kazanan Müslümanlar arasında bir köprü vazifesi görmesi öngörülmektedir.

Romanya'da 1878 ile 1916 yılları arasında görevde bulunan 8 büyükelçi ve yaklaşık 100 konsolos (Bükreş, Köstence, Brâila, Galați, Iași, Turnu Severin, Craiova) ve viskonsül (Tulcea, Sulina, Giurgiu, Calafat, Turnu Măgurele) hakkında bilgi verilip, Osmanlı diplomatının modeli çizilmektedir. Yazar, elçilerin büyük çoğunluğunun Müslüman, konsolosların ise sadece %59'unun Müslüman olmasını Babiâli'nin Hariciye Nezâreti'ndeki Osmanlıcılık politikasının bir uygulaması

olduğunu öne sürmektedir. Genellikle heyetlerin uzun süre kalmaları (2-12 yıl arası) elçilerin ülkenin yerel meselelerini ve dilini öğrenmelerine olanak sağlamaktadır. Kadrolar, genç ve kariyerin başlangıçta bulunan (daha sonra bunlardan iki şahıs dışişleri bakanı olarak tayin edilecektir) ya da İstanbul'dan *personae non gratae* olarak sürgüne gönderilmiş memurlardır.

Yazar, elçilerin iletmiş olduğu belgeleri inceleyerek Osmanlı yetkililerinin savaş öncesi hükümdar-vasal yaklaşımıyla dönem itibarıyla bağımsız Romanya ile temas etmelerini analiz etmektedir. Bu amaçla, Bükreş'te görevde bulunan büyükelçiler İstanbul'a göndermiş oldukları raporlarında yeni statü ile güncel ve yürürlükteki yasaları zaman zaman açıklamaktadır (s. 121). Bölümün ikinci kısmında Osmanlı büyükelçilerinin Rumen eliti ve Kral I. Carol ile münasebetleri, kariyerlerin tipi ve konsoloslüğün idari ve iktisadi sorunları ele alınmaktadır.

Osmanlı-Rus Savaşı ile başlayan ve Birinci Cihan Harbi ile sona eren dönemde Birinci Balkan Savaşı'nın (1912-1913) haricinde Babiâli ile Romanya arasındaki ilişkilerde ciddi bir kriz görülmemektedir. Saldırgan bir politika yürüten Bulgaristan'a coğrafi olarak yakın olmaları, iki devletin dış politikalarına yönelik olan birliği yaratmalarına sebebiyet vermektedir. Ayrıca bunun devamında şimdiye kadar süren jeopolitik bir bağ da söz konusudur. *Politică și economie în România modernă din perspectivă otomană* [Modern Romanya'da Siyaset ve Ekonomiye Osmanlı Bakış Açısı] (ss. 109-141) isimli üçüncü bölümün ilk kısmında Hariciye Nezâreti'nin belgelerinde kraliyetin ilan edilmesi (1881), yönetim değişimleri, parlamenter demokrasinin krizleri, kralın siyasal yetkileri gibi sıklıkla işlenmiş meselelerin üzerinde durulmaktadır. Bölümün diğer kısmında ise ülkenin genel iktisadi ve özellikle köylülerin durumu, 1907'deki Köylü İsyanı ve bu olayın Osmanlı tebaası üzerine etkilerinden bahsedilmektedir.

Dobruca meselesi Osmanlı diplomatlarının faaliyetlerinde önemli bir yer teşkil etmektedir. Büyükelçiler, sürekli olarak idari ve

adli yeni kanunları, vatandaşlık sorunları ile ilgili ve yeni rejime dair bilgileri İstanbul'a göndermektedirler. Ayrıca Kral I. Carol'un bölgede ülkenin birlik ve bütünlüğünü sağlayan ziyaretleri Osmanlı kaynaklarına dayandırılarak son alt bölümde detaylı olarak zikredilmektedir.

Convenții între Imperiul Otoman și România [Osmanlı İmparatorluğu ve Romanya Arasındaki Antlaşmalar] (ss. 143-168) isimli dördüncü bölümde, iki ülke arasında savaş esirleri (1878 yılında Romanya'da 6.000 Osmanlı askeri esir bulunmakta idi), imzalanan ticari antlaşmalar (1887, 1897, 1901, 1907) ve diplomatların meşrulaştırılmasına yönelik uzun süren müzakereler ele alınmaktadır. Babiâli'nin tüm ısrarlarına rağmen Rumen tarafı devamlı bir şekilde bu görüşmeleri ertelemiştir. Yazara göre bu kararının arkasındaki sebep, Dobruca ile ilgili maddi sebepler ve Avrupa güçlerinin dış politikasına ilişkindir. 1918 yılında bu antlaşma imzalanmış olsa da tarihi koşullarından dolayı herhangi bir sonuç alınamamıştır.

Comunitatea otomană în România [Romanya'daki Osmanlı Topluluğu] (ss. 169-239) isimli beşinci bölümünün ilk kısmında, Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılın ikinci yarısındaki "vatandaş-Tebaa-ı Osmanî" kavramları terminolojik ve tarihi açıdan analiz edilmektedir. Devamında Romanya'da ikamet eden Osmanlı tebaası (dönem itibarıyla ülkenin ikinci en kalabalık yabancı toplumu, 1899 yılında ülkenin %4'ü) ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmektedir. Bu toplumun en önemli özelliklerinden yüksek oranda Gayrimüslim (sadece %19'u Müslüman), eril (%77'i erkek) ve aktif (%43'ü 20-30 yaşları arası) olmalarıdır (s. 195). Rachieru, Osmanlı tebaasının dini, cinsiyeti, eğitim seviyesi ve coğrafi yayılmasını belirterek anlamlı bir tablo oluşturmaktadır. Araştırmaya göre 19. yüzyılın ikinci yarısında İstanbul ve Karadeniz bölgelerinden işgücü alan Romanya'da, mütenevvi aile meseleleri (terk etme, boşanma) ile sonuçlanmaktadır (ss. 227-231).

Yazar 1878-1916 yılları arasındaki diplomatik belgeleri inceleyerek Osmanlı tebaasının yaşadığı adli sorunları bölümün ikinci

kısımında açıklamaktadır. Özellikle Dobruca bölgesinde görülen mülk ve miras, vatandaşlık, kimlik kartı (doğrulama veya satma), askerlik hizmeti gibi sorunlar dile getirilmektedir. 1907 Köylü İsyanı'nın Osmanlı tebaasının üzerine etkisi, kaydedilmiş zararları ve tazminatlarından bahsedilmektedir.

Eserin devamında Ekler (ss. 249-268), Kaynakça (ss. 269-281) ve İndeks (ss. 289-291) kısımları yer almaktadır. Ayrıca çeşitli koleksiyon resimler, grafik, harita ve tablo bulunmaktadır.

Osmanlı dış politikasına yönelik çalışmalar yakın zamanda ciddi bir gelişme göstermiştir (Sinan Kunalp ve takipçileri, Houssine Alloul, Doğan Gürpınar vb.). Ayrıca Rumen araştırmacıların birçoğu özellikle 14. ile 16. yüzyıllar arasındaki olaylar üzerine odaklanmışlardır. Silvana Rachieru'nun, ciddi sosyal tarihçi yaklaşımıyla, daha önce çalışılmamış olan Osmanlı Devleti-Rumen diplomatik ilişkileri çalışmasıyla mühim bir boşluk doldurulmuştur. Eser bu alandaki Rumen çalışmaları için bir mihenk taşı olarak nitelendirilebilir. Üstelik eser, Romanya'daki Osmanlı/Türk araştırmalarının yeniden canlandırılmasına vesile olacaktır.